

เช้าตรู่ของญี่ปุ่น..

เริ่มจากการกวาดถนนทำความสะอาด

▲ พระชินโต ศาล Kasuga-taisha ออกมากวาดลานในศาลแต่เช้าตรู่

ราวตี 5 วันที่ 19 กุมภาพันธ์ ผู้เขียนไล่ดูไลฟ์คาเมราในเกียวโต เพื่อสำรวจว่าที่ไหนมี หิมะโปรยปรายหรือทับถมเท่าไร ก่อนที่จะจับ รถไฟออกจากบ้านที่โอซากาไป ที่น่าตกใจคือไลฟ์คาเมราแถวทาง เข้าป่าไผ่ใกล้ภูเขามัตสึชิมะ 5 ฟ้ายังมืด ๆ มองเห็นไม่ชัด พบว่ามีคนเดินกวาดทางเดินอยู่ตลอดและบังเอิญเหลือเกินที่เข้านั้น ราว 7.45 น. เมื่อไปถึงที่ป่าไผ่ตรงบริเวณกล้องติดตั้งก็พบกับ พระหนุ่มรูปหนึ่ง ในชุดซามูเอะกำลังเพียรกวาดไปมาอยู่หน้าวัด คนเดียวโดยไม่ได้นัดสนใจคนรอบข้างที่ผ่านไปมา

ผู้คนจำนวนมากในญี่ปุ่นมักเริ่มเช้าตรู่ของวันจากการ ทำความสะอาด การเก็บกวาดลานวัด ลานศาลถือเป็นหน้าที่เบื้องต้น ของพระหนุ่มตามวัดพุทธและมิโกะซัง ของศาลชินโตทั่วประเทศ กิว่าได้ เหตุผลหนึ่งน่าจะมาจากความเชื่อที่ว่า “เทพเจ้าและความ เป็นสิริมงคลจะไม่มาเยือนหรืออวยพรให้กับสถานที่ที่ไม่สะอาด และคนที่จิตใจไม่ดี” ไม่ใช่เพียงแค่วัดวาอารามเท่านั้น พ่อค้าแม่ค้า ก็ถือฤกษ์ยามเดียวกัน เข้าขึ้นมาก่อนจะเริ่มจัดวางสินค้าแทบทุกคน จึงออกไปกวาดหน้าร้านให้สะอาดสะอาด

จากการสำรวจทางโบราณคดี พบว่าในสมัยโจเมงราว 13,000 ปี ก่อนหน้านั้น ผู้คนในญี่ปุ่นที่ตั้งบ้านเรือนที่โคทสูกะกว่า ร้อยละ 30 มีอายุยืนยาวกว่า 65 ปี แม้จะเป็นพื้นที่ ๆ มีอุณหภูมิ และความชื้นค่อนข้างสูง ทั้งนี้จะเพราะผู้คนรักษาความสะอาด แยกพื้นที่ใช้สอยในชีวิตกับพื้นที่ทิ้งขยะอย่างชัดเจน การเก็บกวาด รักษาความสะอาดหรือ “โซจิ” เริ่มเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในหมู่ ชุนนางตั้งแต่สมัยอาสุกะ โดยเฉพาะหลังจากที่ญี่ปุ่นได้ส่งธรรมทูต ไปอัญเชิญพุทธ ศาสนามาจากประเทศจีน แต่โดยหลักการแล้วยัง เป็นเพียงการปัดกวาดทำความสะอาดเพื่อพิธีกรรมทางศาสนา ใน หนังสือประวัติศาสตร์ “โคะจิกิ” มีบันทึกว่าสตรีเทฟองคหนึ่งได้ใช้ ไม่กวาดปัดกวาดห้องหลังบุรุษเทพสวามีวายชนม์ไป ด้วยความ เชื่อว่าวิญญาณจะไปสู่ภพภูมิที่ดี ไม่ย้อนกลับมาอีกครั้ง

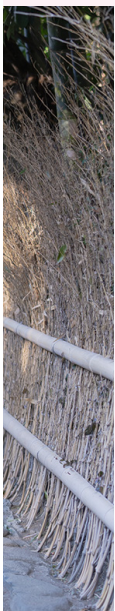
เมื่อเข้าสู่สมัยเอโดะ ไม่กวาดที่ปลายเป็นชนนหรือเศษผ้า รวมไปถึงผ้าเช็ดถูพื้นเริ่มมีใช้กันในพระราชวังและคฤหาสน์ขุนนาง มีเจ้าหน้าที่และคนรับใช้ทำหน้าที่ปัดกวาดตามห้องนับต่าง ๆ และ เมื่อชนชั้นนักรับหน้าที่ปกครองบ้านเมืองในสมัยคาเมะการะ การ เก็บกวาดกลายเป็นระเบียบอย่างแรกของพระสงฆ์ในนิกายเซน ก่อนเริ่มวิปัสสนาและทบทวนพระไตรปิฎก นับแต่นั้นมาการเก็บ กวาดก็กลายมาเป็นการปัดกวาดสิ่งไม่สะอาดในบ้านเรือนในลาน บ้านให้สะอาดมากกว่าพิธีกรรมทางศาสนา

▲ พระสงฆ์วัด Tenryu-ji ในชุดทำงาน (Samue) กำลังกวาดพื้นถนนหลังวัด อย่างขะมักเขม้น

▲ เจ้าหน้าที่วัด Shorin-in พยายามกวาดทางเดินพื้นหินในเช้าวันที่หิมะตกหนักที่ ย่าน Ohara

▲ ทุกคนรู้หน้าที่ว่าตนเองรับผิดชอบพื้นที่ส่วนไหน

▲ Mikan-ko หรือ Miko-san ของศาล Kasuga-taisha แยกย้ายกันหยิบไม้กวาด ถังน้ำกันที่ก็เปลี่ยนชุดหลังกางาน

การเก็บกวาดรักษาความสะอาดของผู้คนเริ่มเป็นกิจวัตรประจำวันและยังเป็นการรักษาความสะอาดของสาธารณะจากสมัยเอโดะด้วยเมื่อบ้านเมืองสงบ ประชากรเพิ่มขึ้นและอาศัยกันหนาแน่น โดยเฉพาะในตัวเมืองเอโดะที่มีประชากรกว่า 1 ล้านคนอาศัยอยู่ มีการเก็บลำเลียงและกำจัดขยะ นำสิ่งปฏิกูลไปทำปุ๋ยธรรมชาติ ทุกบ้านเรือนมีไม้กวาดนานาชนิดไว้ใช้ ตั้งแต่ไม้กวาดทำจากกิ่งไผ่ (เอกิ) ไม้ปัดฝุ่น (ฮาตะกิ) ที่ร่อนผงขยะ (จิริโตะริ) ฯลฯ ตามอาเขตการค้าต่าง ๆ เจ้าของร้านมักจะรวมตัวกันปิดกวาดถนนหนทางในอาเขต รวมไปถึงบริเวณหน้าสถานีรถไฟที่ใกล้ร้านค้าอาเขตของตน บริษัทหลายแห่งก็แนะนำให้พนักงาน

▲ ทุกมุมทุกจุดสะอาดหมดจด

ทำความสะอาดโต๊ะทำงาน ฯลฯ ก่อนเริ่มงาน เป็นต้น นักปฏิบัติบางคนเชื่อว่าการเริ่มวันใหม่ด้วยการทำความสะอาดใช้เวลา 15-20 นาที นอกจากจะทำให้ที่ทำงานหรือบ้านสะอาด ยังทำให้สมองโปร่งใสอีกด้วย

ส่วนตามตำบลที่ผู้คนตั้งบ้านเรือนอยู่ก็มีการรวมตัวกันเป็นหน่วยเล็ก ๆ ในสังคมทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการรักษาความสะอาดในตำบลของตน ทุกเดือนผู้รับผิดชอบที่สลับเวรกันจะรวมตัวกันไปเก็บกวาดสวนสาธารณะในตำบล เชิญชวนให้เจ้าของบ้านแต่ละบ้านออกมาปิดกวาดถนนหน้าบ้านของตน

สำหรับในเมืองเกียวโต คุณนาคะคนหนึ่งบอกว่า “คนเกียวโตนั้น เวลากวาดจะกวาดเลยหน้าบ้านตัวเองไปถึงข้างบ้านราวครึ่งหนึ่ง อย่าไปกวาดทั้งหมด เดียวข้างบ้านจะเข้าใจผิดว่าเรากวาดประชิดเขา” ดูเหมือนว่าหลักปฏิบัติเช่นนี้จะเป็นที่รับรู้กันทั่วไปในหมู่คนเก่าแก่ในเกียวโต **ทั้งความเชื่อเรื่องเทพเจ้า ทั้งการสอดส่องร่วมมือกันของผู้คนในตำบล ในสังคมเดียวกัน คือ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่น “สะอาด”** อุปกรณ์ต่าง ๆ น้ำยาทำความสะอาด สารฟัดชนิดจึงถูกผลิตขึ้นมาเรื่อย ๆ ผู้เชี่ยวชาญด้านการทำความสะอาด การจัดห้องหับวางข้าวของให้เป็นที่เป็นทาง รวมไปถึงการรักษาความสะอาดในโรงงานอุตสาหกรรมจึงกลายมาเป็นซอฟต์แวร์เวอร์ชันของญี่ปุ่นจนถึงทุกวันนี้